

Arbetslös eller arbetsfri?

I den inledande artikeln i detta nummer av *Arbetsmarknad & Arbetsliv* pekar **Arne Helldén** på en historisk paradox: medan det i det fördemokratiska samhället var de arbetsfria som ansågs vara förnäma och maktfulla, är makt och inflytande idag kopplade till att ha ett lönearbete. Det är de arbetsfria – eller arbetslösa – som anses beklagansvärda. Helldén ger i sin artikel en idéhistorisk belysning av hur synen på sambandet mellan arbete och demokrati har sett ut under olika historiska epoker. Han beskriver inledningsvis den historiska förändringen i Sverige under 1920- och 30-talet, en period som får illustrera hur en harmonisering mellan demokrati och arbete och mellan industrisystemet och demokratin uppstår. Helldén påpekar att detta inte var någon självklarhet. De svenska arbetsgivarna trodde inte det var möjligt att förena demokrati och industri. Arbetarrörelsen skattade inte arbetet, och inte heller industrisystemet, särskilt högt. Över huvud taget, menar Helldén, har ambivalensen alltid varit stor gentemot industrisamhället. 1800-talstänkare som Marx, Weber och Tönnies greps av ångest inför industrisamhället. Avslutningsvis tar Helldén upp tanken om "arbetsbefrielse" som ideal, och ställer sig frågan om detta är förenligt med dagens form av demokrati.

Synen på arbete och arbetslöshet kan således variera mellan olika tidsåldrar, olika kulturer och samhällen. Konsekvenserna är socialt betingade. I den andra artikeln diskuterar **Ulla**

Arnell Gustafsson om det är skillnad på att vara arbetslös i ett samhälle med hög arbetslöshet jämfört med att vara det i ett samhälle med låg arbetslöshet. Hon pekar på fem konsekvenser av stigande arbetslöshet. De arbetslösa blir en mer *heterogen* skara när arbetslösheten sprider sig till allt fler och olika grupper i samhället. Antalet *långtidsarbetslösa* blir större och kommer att utgöra en *stor minoritet* i stället för en liten minoritet. De *ekonomiska konsekvenserna* blir alltmer kännbara och de *samhällsstrukturella konsekvenserna* mer påtagliga. Arbetslösheten påverkar till exempel inte endast de arbetslösa, utan också dem som har arbete. Flera "pålagringseffekter" av arbetslösheten kan synas i t ex ökad boendesegregation och polarisering mellan grupper i samhället. Avslutningsvis pekar **Ulla Arnell Gustafsson** på att forskningen om arbetslöshet i hög grad koncentrerats mot att studera konsekvenserna för de direkt drabbade, de arbetslösa. Det är viktigt, menar hon, att arbetslöshetsforskningen nu mer inriktas mot de samhällsstrukturella konsekvenserna, "pålagringseffekterna".

Vad menas då med att vara arbetslös? **Henrik Levin** granskar i sin artikel två statistiska material och jämför hur olika definitioner påverkar avgränsningen av "de arbetslösa". Han konstaterar att arbetslöshetens storlek kan påverkas av de definitioner och klassificeringar som används. Resultaten är viktiga, inte minst för de forskare som utnyttjar olika datakällor i sin forskning. Känne-

dom om kvalitén är viktig även för beslutsfattare som skall tillämpa forskningsresultaten.

I statistikkomentaren analyserar **Fredrik Jansson** effekterna av förändringar i arbetslöshetsersättningens längd och i kvalificeringskraven för berättigande till en ny ersättningsperiod. Bearbetningen bygger på ett urval av arbetslösa som skrevs in vid arbetsförmedlingarna under hösten 1991 och som sedan följts i AMS Händelsedatabas fram till början av år 1996. En slutsats är att ett förhållandevis stort antal personer riskerar att förlora sin ersättning om inte förändringarna i ersättningssystemen ackompanjeras av paral-

lella insatser för att stimulera efterfrågan på arbetskraft.

I en debattartikel kritiserar **Lars Calmfors** det empiriska underlaget för den svenska arbetsmarknadspolitiken. Kontinuerliga utvärderingar saknas, menar han, och föreslår inrättandet av ett fristående utvärderingsinstitut som ett komplement till den fria akademiska forskningen och de utvärderingar som utförs i AMS egen regi. Vi välkomnar reaktioner på detta debattinlägg, liksom debatter om andra aktuella frågor inom arbetsmarknadspolitiken och arbetslivsområdet!

Ulla Arnell Gustafsson
Fredrik Jansson